

Bouwen met een politieke boodschap

De twaalfde editie van het Architectuur Filmfestival Rotterdam ziet dat architectuur met allerlei morele dilemma's wordt geconfronteerd. De relatie tussen architectuur en de macht is altijd innig geweest.

Door onze medewerker **Tracy Metz**

Het lijken wel astronauten, de acht mannen en vrouwen in hun pakjes die aan Star Trek doen denken. Ze kijken opgewekt: ze hebben immers een missie, ze gaan de wereld redden door zich twee jaar op te sluiten in de Biosphere 2 in Arizona. Daar zullen ze aantonen dat het mogelijk is een zelfvoorzienende samenleving met eigen ecosysteem te creëren, die mogelijk ooit op bijvoorbeeld Mars zou kunnen worden nagebootst. Dat was 1991. Onnodig te zeggen dat het, al het wereldverbeterend optimisme ten spijt, niet goed afliep.

Maar het leverde wel dit jaar een fijne film op, *Spaceship Earth* van Matt Wolf. Daarmee opent de twaalfde editie van het Architectuur Film Festival Rotterdam deze week (7-11 okt), dat dit jaar als thema 'Guilty Architecture' heeft. „De architectuur wordt nu met allerlei morele dilemma's geconfronteerd”, zegt initiatiefnemer Jord den Hollander, zelf filmmaker en architect. „Valt er nog wel te bouwen zonder de planeet verdere schade toe te brengen? We kijken anders naar gebouwen nu we weten dat de bouw veel energie kost en milieuvervuiling veroorzaakt. Er is ook een sociaal aspect: wat is de rol van de architect in een samenleving waar de kloof tussen arm en rijk steeds groter en de stad steeds meer een investeringsobject is?”

Paleizen voor het volk

De relatie tussen architectuur en de macht is altijd innig geweest. Er is veel geld en ruimte mee gemoeid, bovendien wordt architectuur van oudsher gebruikt om een politieke boodschap uit te dragen. De agora van Socrates had een politieke betekenis, de brede boulevards en grote hallen met koepels die Albert Speer voor Hitlers Germania ontwierp ook, maar dan anders. Op het AFFR wordt de film *Palace for the People* getoond, een vorig jaar verschenen Duits-Roemeens-Bulgaarse co-productie, over vijf megalomane paleizen van machthebbers in Sofia, Moskou, Boekarest, Berlijn en Belgrado - allemaal gebouwd ter meerdere eer en glorie van de ideologie van het communisme. De stad Saubadiya, die Mussolini in de moerassen buiten Rome liet bouwen, was juist een fascistische modelstad.

„Nu krijgt het bouwen een sterke politieke lading bij nieuw-rechts”, zegt Den Hollander. „Baudet zet zich af tegen het hedendaagse bouwen, Trump wil dat alle nieuwe overheidsgebouwen in de stijl van het neo-classicisme worden gebouwd. Opnieuw zijn klassieke bouwstijlen een teken van nationale identiteit - en dus van zekerheid in onzekere tijden.”

In de film *Where to with History?* onderzoekt de Duits-Deense regisseur Hans Christian Post de rol die de

FOTO: NEON

Links: De bemensing van Biosphere 2. Beeld uit 'Spaceship Earth'.

Onder: De afvalcentrale in Kopenhagen. Beeld uit 'Making a mountain'.

FOTO: LAURA GHINITIOTI

Frauenkirche in Dresden speelt. Die is in de oorlog verwoest en in de jaren negentig minutieus herbouwd. Nu hebben rechtse groeperingen de kerk uitgekozen als een symbool van hun versie van de nationale identiteit in het voormalige Oost-Duitsland.

„Wir sind das Volk!” horen we ze scanderen. „Wir sind das Volk!”

„De autoriteiten wisten dat het weer tot leven roepen van het glorieuze Barokke verleden politiek problematisch was”, zegt Post. „Ze hebben het daarom een 'vredeskerk' genoemd, maar geven daar geen invulling aan. Pegida en Alternative für Deutschland geven er nu hun eigen invulling aan. De hele omgeving is ook volgebouwd met pastelkleurige replica's van gebouwen die er nooit hebben gestaan, met alleen maar du-

re woningen, hotels en restaurants. Dit is geen architectuur die naar de toekomst kijkt, de meeste inwoners van Dresden hebben er niets te zoeken en voelen zich buitengesloten.”

Tot het gaatje gaan

AFFR organiseert een debat naar aanleiding van deze film, die wordt geleid door Carola Hein, zelf Duitse en professor aan de TU Delft in de geschiedenis van architectuur en stedenbouw. „Als Dresden de Frauenkirche in het dagelijks leven van de stad had opgenomen, bijvoorbeeld met een wekelijkse markt, was het moeilijker voor één groepering geweest om zich die als symbool toe te eigenen”, zegt zij. „Wij hebben hiervoor geen strategie. Er is een leemte aan verhalen die niet worden ver-

Tips voor het AFFR

Americaville. Jackson Hole klinkt Amerikaans maar is een buitenwijk van Beijing. De inwoners doen hun best om te leven in hun versie van de Amerikaanse droom.

Havana, from On High. Op de daken van het vervallen Havana leven Artiro, Tito, José en Maria. Vanwege een chronisch tekort aan huizen heeft Havana een levendige gemeenschap van illegale woningen op de daken.

A Machine to Live In. Brasilia, gebouwd als de nieuwe hoofdstad van Brazilië in de jaren zestig, moest 'de stad voor de toekomst' worden. Is het een architectonisch debacle of de verpersoonlijking van het radicale modernisme? In de reeks 'The Masters' gaat kunstenaar Fiona Tan in gesprek met Sascha Bronwasser over de rol die utopische architectuur in haar werk speelt.

Mr. Toilet. De Singaporeaan Jack Sim wil dat iedereen toegang heeft tot een toilet. Hij startte het Clean India Initiative, dat miljoenen toiletten door heel India moet aanleggen, en bepleitte bij de VN 'World Toilet Day'.

teld, bijvoorbeeld over de Duitsers die zelf in de oorlog zijn omgekomen. En dan krijg je de opkomst van groepen die het verleden voor hun eigen verhaal claimen.”

Veel films op het festival gaan juist over mensen die tot het gaatje gaan om de wereld beter te maken. Directeur Ulla Röttger van de afvalcentrale van Kopenhagen bijvoorbeeld: in *Making a mountain* zien we haar alle mogelijkheden benutten om deze icoon aan haar stad toe te voegen, een ontwerp van BIG Architects met een skihelling op het dak. Een onwaarschijnlijke heldin is de Zuid-Afrikaanse Mariette Liefferink: in *Jozi Gold* zien we hoe ze het tegen de autoriteiten opneemt om de gruwelijke vervuiling door de mijnindustrie tegen te gaan.

Maar er is geen ontsnappen aan de morele dilemma's voor de architectuur. Biosphere 2 blijkt gebouwd met vele miljoenen van Edward Bass, filantroop maar ook telg van een familie die zijn fortuin vergaarde met olie en gas. De Biosphere is dus gebouwd met oliegeld - maar daar had niemand het toen over. Nog een pikant detail: na het mislukken van het experiment zette Ed Bass de leidsman John Allen aan de kant en benoemde als CEO Steve Bannon, die nu een voorman is van nieuw-rechts.

Het Architectuur Filmfestival Rotterdam wordt gehouden van 7 t/m 11 okt, op verschillende locaties in Rotterdam. Inl: www.affr.nl